

Правовий статус людей з інвалідністю

(огляд нормативних документів та судової практики)

Правовий статус особи з інвалідністю характеризується тим, що як громадянин держави така особа володіє всією повнотою конституційних прав, свобод і обов'язків, тобто володіє загальним правовим статусом; з іншого боку, як особа, яка має певні вади здоров'я, вона наділена додатковими правами та пільгами, або на неї покладені додаткові обмеження, тобто є володарем спеціального правового статусу.

Законодавство України, яке регулює статус осіб з інвалідністю:

- Конституція України;
- Закон України від 21.03.1991 №875-XII "Про основи соціальної захищеності інвалідів України";
- Закон України від 06.10.2005 №2961-IV "Про реабілітацію інвалідів в Україні";
- Закон України від 19.06.2003 №966-IV "Про соціальні послуги";
- Закон України від 16.11.2000 №2109-III "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам";
- Державна цільова програма "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів" на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 №706;

Міжнародне законодавство, яке регулює статус осіб з інвалідністю:

- Конвенція ООН про права інвалідів, яка ратифікована Україною 16.12.2009 і набрала чинності для України 06.03.2010;
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), ратифікована Україною 17.07.1997 і набрала чинності для України 11.09.1997;
- Прецедентна практика Європейського суду з прав людини;

Згідно із ст. 13 Конвенції держави-учасниці повинні забезпечувати інвалідам нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у т.ч. свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження(п.1). Щоб сприяти забезпеченню інвалідам ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі (п.2).

Згідно із ст. 5 Конвенції держави-учасниці визнають, що всі особи є рівними перед законом і за ним та мають право на рівний захист закону й рівне користування ним без будь-якої дискримінації.

Держави-учасниці забороняють будь-яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний та ефективний правовий захист від дискримінації на будь-якому ґрунті.

Згідно із ст. 9 Конвенції щоб надати інвалідам можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення інвалідам доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах.

Рішення ЄСПЛ щодо інвалідів

- Рішення по справі "Савіни проти України" (N39948/06) від 18 грудня 2008 року, ЄСПЛ визнав факт невинуватеного втручання у сімейне життя заявників (обидва сліпі з дитинства) рішенням про відібрання дітей від батьків, чим порушено статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до сімейного життя).

Рішення ЄСПЛ щодо інвалідів

- Рішення по справі “Мамчур проти України” (N10383/09) від 15 липня 2015 року, ЄСПЛ визнав факт порушення права заявника на сімейне життя, передбаченого статтею 8 Європейської конвенції з прав людини, з огляду на невжиття органами влади жодного суттєвого заходу для забезпечення заявникові доступу до його дитини і його можливості взяти участь у її вихованні та невиправданого встановлення опіки над дитиною заявника.

Рішення ЄСПЛ щодо інвалідів

- Рішення по справі "Наталія Михайленко проти України" (№49069/11) від 30 травня 2013 року, ЄСПЛ визнав, що деякі положення ЦПК України, які стосуються захисту прав осіб, позбавлених цивільної дієздатності є такими, що порушують Європейську конвенцію з прав людини, зокрема статтю 6 § 1 (право на справедливий суд).